

Oecumenische viering

pastor Frank de Heus, majoor Peter Schraa, ds. Oane Reitsma

tekst: **Genesis 28, 10-22**

(tweede lezing: Marcus 11, 22-25)

Overweging

(Frank de Heus) Vrede verbindt over grenzen. Ik denk dat dat zo is. Grenzen maken altijd verschil. Landsgrenzen in het bijzonder. In die zin is de grens met Duitsland voor mij persoonlijk nog echt een grens. Ik fiets en wandel veel in Twente, maar wat er achter die grens ligt? Achter Oldenzaal, de Lutte of Buurse? Ik kom er nauwelijks.

Ik zelf ben nog opgegroeid in het Europa van het ijzeren gordijn. Een dubbele muur met prikkeldraad, met deels zelf schietende mitrailleurs, met wachttorens, met zwaarbewapende patrouilles en mijnevelden scheidde ons hier in het westen van de mensen in het oosten van Europa. Zij waren vijanden. Het kon angstig zijn de grens over te gaan. De wijze waarop je door de Oost-Duitse grenswachten aangekeken werd, de spiegels die onder de bus gehouden werden, de intimiderende honden waarmee langs onze bus gelopen werd. Het droeg er allemaal aan bij, dat we ons niet op ons gemak voelden. We gingen een ander land in met een ander volk, waar je wellicht beter niet kon zijn.

Inmiddels is de muur gevallen. De grenzen zijn open. Er is vrede in Europa. De afgelopen jaren ben ik in de zomers van Estland in het Noorden tot Bulgarije in het Zuiden door Oost Europa getrokken. Met name daar waar het grote geld zijn intrede nog niet heeft gedaan kom ik vriendelijke en gastvrije mensen tegen. Met vertaal-apps op mijn mobiel lukt het contact te maken en zelfs gesprekken te voeren met mensen met wie ik anders niet zou kunnen communiceren. Ik kan met ze lachen. Ik geniet van hun verhalen, van de trots en de liefde die ze voor hun land hebben. Deze mensen zouden mijn, onze vijand zijn?

Vrede komt er echter nooit vanzelf. Vrede vraagt inzet van individuele mensen. In Belfast waar republikeinen (katholieken) en unionisten (protestanten) nog steeds van elkaar gescheiden wonen, in aparte wijken, en waar nog steeds muren worden bijgebouwd, komt het aan op moedige mensen, die over en door de muren heen het contact zoeken. Soms worden ze verketterd door hun eigen familie en buurtgenoten. Jim Brennon is zo iemand. Hij is een protestante jongerenwerker. Hij neemt af en toe kinderen mee naar de andere kant. De katholieke kant. De kinderen zijn doodsbenuwd. De andere kant is onbekend. De verhalen die hun ouders erover vertellen jagen angst aan. Jim wil de kinderen laten zien, dat de katholieke mensen zijn, net als de protestanten. En het werkt! Het is een druppel op de gloeiende plaat. Maar wat als er geen mensen als Jim zouden zijn?

(Peter Schraa) Muren, zichtbare en onzichtbare... ze zijn overal. Maar kunnen die de vrede tegenhouden?

Wat muren kunnen doen, ervoer de Duitse verzetspredikant Dietrich Bonhoeffer aan den lijve in een gevangenis. Maar ook Christenen in Noord-Korea ervaren het aan den lijve, in een strafkamp. En waar is God dan? Een Nepalees christen zei eens: *'Het is niet: Ik zat in de gevangenis, en Jezus was bij me, maar: Jezus zat in de gevangenis, en ik was bij Hem.'* Vanuit dat besef kon Bonhoeffer er ook toen nog voor anderen zijn.

In een film over Bonhoeffer zie je, aan het eind, een indrukwekkende en Bonhoeffer typerende scene. Een gevangene in de cel naast hem kan elk moment geëxecuteerd worden en is hoorbaar in nood. Dan roept

Bonhoeffer hem door de muur heen toe: 'Zullen we soms bidden?' En dan plaatst hij zijn handen tegen de muur die hen scheidt, en vraagt de gevangene aan de andere kant hetzelfde te doen, op dezelfde plek. Dan bidt Bonhoeffer: *'Heer, het is donker in mij, in U is het licht. Ik ben alleen, maar U zult er altijd zijn. Ik ben bang, maar U zult nooit aflat. In mij is oorlog, in U is vrede.'*

De gevangene aan de andere kant houdt ook zijn handen tegen de muur, alsof ze zo elkaar vasthouden. Een bewaker ziet het allemaal door het luikje in de celdeur. Dit beeld zal hem nooit meer loslaten! De man aan de andere kant van de muur ervaart een vrede die alle verstand te boven gaat. Vrede, door muren heen.

Nu kun je eerste instantie tegen Bonhoeffer opkijken: 'Wat een held! Wat een sterk mens! En tja, wat ben ik dan? Ik ben helemaal niet zo sterkgelovig, niet zo heldhaftig.' Als je zo blijft denken, komt Bonhoeffer ver van je af te staan. Maar woorden uit een in de gevangenis geschreven gedicht van Bonhoeffer, brengen ons op andere gedachten:

***Wie ben ik? Ze zeggen me vaak: je spreekt met je bewakers
vrij, rechtuit en vriendelijk, als was je hun heer.***

***Wie ben ik? Ze zeggen me ook: je draagt je donkere dagen
evenwichtig glimlachend, trots, als iemand die gewend is te overwinnen.***

Ben ik werkelijk wat anderen van mij zeggen?

***Of ben ik alleen wat ik weet van mijzelf:
onrustig, vol heimwee, ziek als een gekooide vogel,
snakkend naar lucht, als werd ik gewurgd.***

***Hongerend naar kleuren, naar bloemen en vogels,
dorstend naar een woord, naar een mens dichtbij.***

***Trillend van woede om willekeur, om de geringste krenking,
opgejaagd, wachtend op iets groots.***

***Machteloos, bang om vrienden in den vreemde,
moe en leeg om te bidden, te danken, te werken,
murw en bereid om van alles afscheid te nemen?***

Wie ben ik? De een of de ander?

Ben ik nu de een en morgen de ander?

Ben ik beiden tegelijk?

Wie ben ik? Ben ik de speelbal van mijn eenzaam vragen?

Wie ik ook ben, U kent mij, ik ben van U, mijn God!

En zo komt Bonhoeffer weer heel dichtbij, wordt hij een van ons. En wij... op onze beurt mogen ook wij dan onze handen uitstrekken. Om te zegenen. Zoals het verwoord is in Gezang 398: *Steek je hand uit, geef om vrede, geef een teken, teken de vrede.*

(Oane Reitsma) Twee verhalen over grenzen en het overgaan van grenzen. Waar dat fysiek niet mogelijk is, doen we dat in de Geest. Hopend, biddend en gelovend dat die (positieve) Geest uiteindelijk sterker is dan iedere fysieke grens die ons in dit bestaan beperkt. Uiteindelijk zal die geest overwinnen. Maar nóg niet zijn wij daar.

Nóg niet is die christen in Noord-Korea daar, die zou wensen dat hem een ladder werd aangereikt waarmee hij zó het rijk van vrede en gerechtigheid in zou kunnen klauteren. Nóg niet is Noord-Ierland daar – ja, Jim steekt nu en dan de 'grens' over, maar dat is maar voor even en voor een enkeling: er is nog steeds een grens, psychologisch en fysiek, voor het gehele volk. Nóg niet is Jakob daar, in het land van vrede en gerechtigheid. Hij stal net de zegen van zijn oudere broer Esau, die het tegendeel, de vloek ten deel viel. En zo laadt een mens voor zijn eigen geluk ook schuld op zichzelf: we werpen zelf de grenzen op tussen elkaar.

In de kerk – en op andere plekken van religieuze of spirituele inspiratie – weten we echter dat er ons ook iets van buiten wordt aangereikt. En dat we de vrede en gerechtigheid niet moeten denken en bespreken, maar moeten leven. Daarom wandelen wij vanmiddag huizen binnen, waarvan we eerst

dachten dat zij een hoge drempel hadden en ervaren wij dat wíj ongelijk hadden en dat de drempel van De Roef en de Selimiye-moskee, van Alifa en de Tubanters, zo hoog of laag is als wij hem in onze eigen gedachten maken.

Maar al leven wij die vrede en gerechtigheid, al zingen we die, bidden we die en wandelen we die: voortdurend weer die vraag of hij daarmee echt dichterbij komt. Voor die Noordkoreaan, die misschien aan onze vredesviering wel geen boodschap heeft, voor de Noord-Ier – idem dito, omdat de wereld ons steeds weer het tegendeel laat zien dat muren helemaal niet geslecht worden, maar gebouwd. Zelfs in Europa, waar de landen ooit besloten in een Unie samen te werken opdat vrede bestendig zou worden. Maar Europese bevolkingen zelf – en ik wijs heus niet alleen met het vingertje naar Engeland – willen die economische vredes-Unie (zo begon het ooit!) weer gesloopt zien. En u persoonlijk? Leeft u al in het land van de vrede en gerechtigheid, in uw eigen omgeving of familiekring?

Ja, wij reiken elkaar de hand. Maar dat kan alleen als ons van buiten ook een hand gereikt wordt – of een ladder uit de hemel. Wij kunnen elkaar alleen geloofwaardig de hand reiken als wij dromen levend houden. Van dát er ladders naar de hemel toe reiken. Van dát er engelen op heen-en-weer vliegen om de wereld van vrede te blijven verbinden met ons miserabele bestaan. Van dát er toekomst is. Wetend dat we er nóg niet zijn.

Misschien lopen we zelfs te hard van stapel in onze doenerigheid – daarom wandelen wij vanmiddag zonder enige pretentie (dat wij de sleutel naar vrede in pacht hebben) – misschien is ons gebed vanmorgen zelfs al té doenerig – wetend dat zovelen er géén baat bij zullen hebben vandaag, dit jaar totdat wij volgende september wéér voor vrede bidden, de komende decennia, de komende eeuw. Is gebed soms ook niet makkelijk en goedkoop? Kán een Noordkoreaan Kim Jong-Un vergeven? Kan ik het? En Assad? En zelfs sommige zogenaamde westerse leiders? Kán en wil ik hun vergeven voor hun daden of beschouw ik die stiekem in mijn hart als misdaden? – En had God jandorie Mugabe niet wat eerder bij zich kunnen roepen?

Van andere zijde wordt mij iets aangereikt: een verhaal van vergeving, waar ik niet altijd raad mee weet. En daarom blijven Desmond en Mpho Tutu nog bij de stap daarvóór staan. Ik ben helemaal nog niet in staat met een zuiver hart te bidden – de ander te vergeven – vrede te bewerkstelligen. In mijzelf zit er nog zoveel – drempels, de grenzen van mijn eigen menselijke begrensdsheid naar die ander toe. En daarom bidden zij een gebed dat voorafgaat aan het gebed – zoals onze wandeling vanmiddag een wandeling is voorafgaand aan aan die grote stoet die wèl het eeuwige Rijk van Vrede en Gerechtigheid zal binnenlopen. Wij bidden het mèt hen.

'Gebed voorafgaand aan het gebed' (Desmond en Mpho Tutu)
uit: *Het boek van vergeving*.

*Ik wil bereid zijn tot vergeven
Maar ik durf niet te vragen om de wil om te vergeven
Voor het geval dat jij het me aanbiedt
En ik er nog niet aan toe ben.
Ik ben er nog niet aan toe om mijn hart te laten vermurwen.
Ik ben er nog niet aan toe om weer kwetsbaar te zijn.
Ik ben er nog niet aan toe om in de ogen van mijn kwelgeest
menselijkheid te ontwaren
Of om te zien dat degene die mij gekwetst heeft misschien
ook heeft gehuild.
Ik ben nog niet klaar voor de reis
Ik heb nog geen interesse voor het pad
Ik ben pas bij het gebed vóór het gebed van vergeving.
Vergun mij de wil om tot vergeving bereid te zijn
Vergun mij deze nóg niet, maar spoedig.*

*Ben ik zelfs maar in staat tot de woorden
Vergeef me?*

*Durf ik zelfs maar te kijken?
Durf ik het leed dat ik heb veroorzaakt te zien?
Ik kan alle gebroken stukjes van dat fragiele iets zien,
Die ziel die probeert op te stijgen op de gebroken vleugels
van de hoop,
Maar slechts vanuit mijn ooghoek.
Ik ben er bang voor
En als ik bang ben om te kijken
Hoe kan ik dan niet bang zijn om te zeggen:
Vergeef me?*

*Is er een plek waar wij elkaar kunnen ontmoeten?
Jij en ik?
De plek in het midden?
Het niemandsland?
Waar we de grens overgaan?
Waar jij gelijk hebt?
En ik ook gelijk heb?
En waar we beiden ongelijk hebben?
en ons beiden onrecht is aangedaan?
Kunnen we elkaar daar ontmoeten?
En op zoek gaan naar de plek waar het pad begint?
Het pad dat eindigt wanneer we vergeven?*

Is die plek er? Zoals Betel? En kan dat? Als het uit mezelf moet voortkomen, en ik als niet geloof dat het me van buiten wordt aangereikt?

Stilte

lied 836 *O Heer, die onze Vader zijt ...*

*Deze preek is gepubliceerd op <http://pgenschede.nl/preken>
Gelieve deze preek alleen voor persoonlijk gebruik aan te wenden, en niet zonder overleg met de auteur voor
verdere publicatie of verkondigingsdoeleinden te gebruiken.*